

Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai
El. p.: LRVkanceliarija@lr.lv

Kopija:
Lietuvos Respublikos finansų ministerijai
El. p.: finmin@finmin.lt

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai
El. p.: kanc@eimin.lt

Originalas paštu siunčiamas nebus

PASIŪLYMAI

Dėl Akcizų įstatymo Nr. IX-569 1, 3, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 65 ir 74 straipsnių pakeitimo įstatymo
projekto
2021 m. birželio 10 d.
Vilnius

Nacionalinė tabako gamintojų asociacija susipažino Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtu Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo IX-569 1, 3, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 65 ir 74 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu („Projektas“) ir teikia savo argumentuotus pasiūlymus.

Pažymime, kad Nacionalinė tabako gamintojų asociacija 2021 m. gegužės 26 d. jau teikė savo išsamius pasiūlymus Projektui, kurie tam tikra apimtimi išlieka aktualūs ir šiai dienai.

(1) Tradicinės cigaretės

Tradicinių cigarečių rinka kasmet vis labiau traukiasi. Pažymėtina, kad Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos duomenimis, 2019 m. Lietuvos rinkai buvo pateikta 6,3% mažiau cigarečių nei 2018 m., tuo tarpu 2020 m. – net 7,2% mažiau cigarečių nei 2019 m. Per 2021 m. 1-4 mėnesius yra pastebimas 4,5% šios kategorijos susitraukimas, lyginant su tuo pačiu laikotarpiu 2020 m.

Pažymėtina, pateikiamo rinkai cigarečių kiekio (ir atitinkamai biudžeto pajamų) sumažėjimą lemia keli veiksniai:

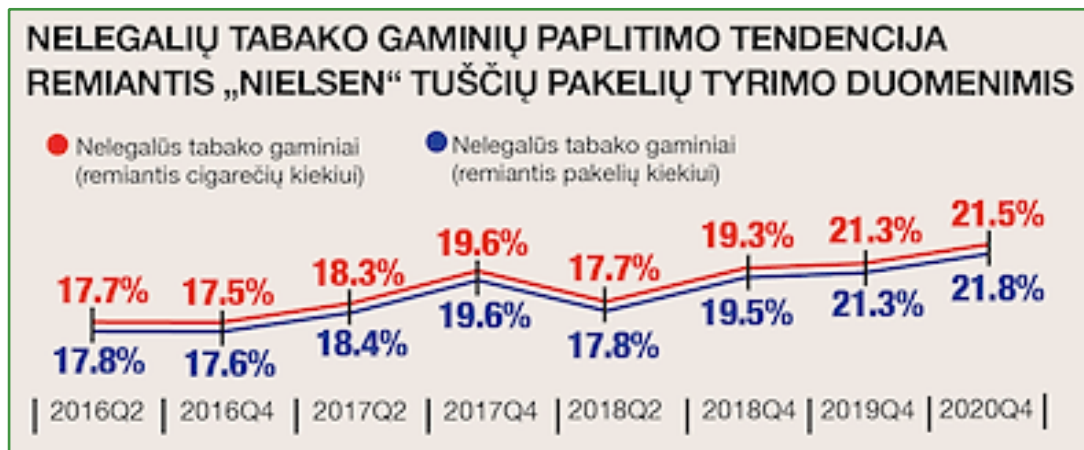
- 1) kontrabanda;
- 2) bendros rūkančiųjų dalies mažėjimo tendencija;
- 3) dalies rūkančiųjų pasirinkimas cigaretes pakeisti į kaitinamąją tabaką.

Kontrabanda išlieka didelė problema, išimtinai paliečianti tradicinių cigarečių kategoriją. Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos per visus 2020 m. sulaikė net 16,6 mln. pakelių cigarečių kontrabandos. Tai dvigubai daugiau nei 2019 m. (6,8 mln. pakelių). Sulaikytų cigarečių vertė – 60 mln. eurų. Pažymėtina, kad tradicinių cigarečių kontrabandos, taigi ir sulaikymų, srutai nemažėja ir šiais metais – per 2021 m. I ketvirtį buvo sulaikyta 3,4 milijonai cigarečių.

Tą pačią grėsmę savo išvadoje Projektui pažymėjo ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija nurodydama, jog „padidėjus legaliai Lietuvoje parduodamų alkoholio ir tabako gaminių kainai, gali didėti įvežtinio alkoholio ir tabako gaminių kiekiai iš Europos Sąjungos ir trečiųjų šalių, taip pat gali

didėti šešėlinės veiklos ir nekokybiškų (falsifikuotų) produktų, darančių žalą visuomenės sveikatai, pasiūlos mastas.“

Pagal 2020 m. IV ketvirčio (naujausi duomenys) rinkos tyrimų bendrovės „Nielsen“ atliekamo „tuščių pakelių“ tyrimo duomenis, šiuo metu nelegalios cigaretės Lietuvoje užima apie 21,8 proc. legalios rinkos.

Minėtieji rinkos tyrimų bendrovės „Nielsen“ duomenys yra netgi konservatyvesni, lyginant su pirmą kartą valstybiniu užsakymu atlikto „tuščių pakelių“ tyrimo duomenis. Valstybinio visuomenės sveikatos stiprinimo fondo lėšomis finansuoto bei Lietuvos sveikatos mokslų universiteto atlikto „tuščių pakelių“ tyrimo, paskelbto 2021 m. sausio mėn., duomenimis, net 31,5% tyrime rastų cigarečių pakelių buvo neapskaityti ir skirti ne Lietuvos rinkai.

Pažymėtina, kad Įstatymo projektu yra numatomas vidutinis 6,1% minimalaus akcizų tarifo cigaretėms kilimas, taip pat vidutinis 7,1% specifinio akcizų tarifo cigaretėms didėjimas 2022 m. – 2024 m. laikotarpyje.

Pabrėžtina, kad aukščiau nurodytas akcizų tarifo augimas yra netgi spartesnis nei buvo numatytas 2019 m. – 2021 m. laikotarpyje, ypatingai kalbant specifinio akcizų tarifą cigaretėms, kuris vidutiniškai augo 5,6% kasmet.

Projekto aiškinamajame rašte yra nurodyta, kad siūlomas akcizų padidėjimas galėtų turėti įtakos asmenų paskatoms bandyti šiuos produktus įvežti nelegaliai iš trečiųjų šalių, kuriose jų kainos yra mažesnės nei Lietuvoje. Minėtos rizikos bus mažinamos tiek atskirų kontroliuojančių valstybės institucijų kryptinga veikla, tiek koordinuojant institucijų veiksmus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. liepos 18 d. nutarimu Nr. 697 „Dėl Šešėlinės ekonomikos mažinimo koordinavimo komisijos sudarymo“ sudarytoje Šešėlinės ekonomikos mažinimo koordinavimo komisijoje, kurios pagrindinė funkcija yra šešėlinę ekonomiką mažinančių priemonių įgyvendinimo koordinavimas.“

Pažymėtina, kaip jau minėta, jog netgi kontroliuojančioms institucijoms vykdant savo funkcijas ypatingai efektyviai (dvigubinat kontrabandinių tradicinių cigarečių sulaikymus), tradicinių cigarečių kontrabanda 2019 – 2021 m. laikotarpyje nuolat stabiliai augo. Šiai dienai šis rodiklis yra didžiausias per pastarąjį dešimtmetį. Atitinkamai Lietuvoje suvartojamų kontrabandinių cigarečių skaičiumi išsiskiriame net nuo kitų Baltijos valstybių, turinčių panašias išorines sienas ir problematiką – Estijoje 9%, Latvijoje 16,9%.

Taigi, tradicinių cigarečių kontrabanda šiuo aspektu yra vertintina kaip didelio masto problema, todėl nėra pagrįsto pagrindo teigti, kad efektyvesnis kontroliuojančių institucijų veiklos koordinavimas ar didesnių finansinių išteklių suteikimas savaime apribos papildomai kilsiančias prielaidas cigarečių

kontrabandai augti, kurias paskatins ženklus gaminių kainų šuolis. Pažymėtina, kad gamino kaina išlieka pagrindiniu faktoriumi vartotojui renkantis tarp legalaus ir kontrabandinio gaminio.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad vadovaujantis EUROSTAT skelbiamais duomenimis¹ dėl ES valstybių narių perkamosios galios pariteto, Lietuvos gyventojai išlieka 5-tuke mažiausiai įperkančių valstybių visoje ES. Tai savo ruožtu lemia, jog Lietuvos vartotojai yra ypatingai jautrūs vartojamų gaminių kainų šuoliams. Šis aspektas yra dar labiau aktualus, kai turima omenyje, kad tradicinių cigarečių kontekste šiems vartotojams yra nesunkiai prieinamos ir kainos atžvilgiu pigesnės alternatyvos – kontrabandiniai gaminiai. Pažymėtina, kad Latvijoje, kurios gyventojai, remiantis minėtais EUROSTAT duomenimis, turi didesnę perkamąją galią, vidutinis tradicinių cigarečių akcizo kilimas siekia 6% kasmet, o Estijoje, kuri perkamosios galios aspektu rikiuojasi ES viduryje, vidutinis tradicinių cigarečių akcizo kilimas sudaro 5%.

Papildomai pabrėžtina, kad nustačius kiek nuosaikesnius akcizų tarifus, būtų galima sumažinti prielaidas cigarečių vartotojams rinktis nelegalius gaminius, o tai mūsų skaičiavimais galėtų lemti mažiau spartų cigarečių kategorijos susitraukimą, vertinant rinkai pateikiamu kiekiu, kuris 2022 m. – 2024 m. laikotarpyje tokiu atveju siektų 4,5% kasmet. Toks sprendimas leistų subalansuoti iš šios kategorijos valstybės gaunamas pajamas ilguoju laikotarpiu.

PASIŪLYMAS				
Specifinio akcizų tarifo augimas 5% kasmet, Minimalaus akcizų tarifo augimas toks, kokį siūlo Finansų ministerija				
	2021 m.	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Vertybinis akcizų tarifo elementas	25%	25%	25%	25%
Specifinis akcizų tarifo elementas, Eur/1 000 vnt.	69,4	72,9	76,5	80,3
Pokytis		5%	5%	5%
Minimalus akcizų tarifas, Eur/1 000 vnt.	115,50	122,50	130,00	138,00
Pokytis		6,1%	6,1%	6,2%

(2) Įstatymo projektu siūlomas kaitinamojo tabako apmokestinamas būtų 3 kartus mažesnis 2022 metais nei pigiausios cigaretės

Sveikiname Projektu toliau siūlomą idėją keisti kaitinamojo tabako produktų akcizų skaičiavimo metodiką, pereinant prie akcizo mokesčių skaičiavimo už 1000 vnt. gaminių. Atsižvelgiant į tai, kad šie produktai Lietuvos rinkoje yra parduodami pakeliuose, kurie primena cigaretes, vartojami vienetais ir yra suvartojami per vieną kartą šis žingsnis apribos galimybes gamintojams spekuliuoti produktuose esančiu tabako kiekiu, taip susimąžinant akcizų prievolę kaip nutiko 2021 metais gamintojui pakeitus kaitinamojo tabako pakelyje esančio tabako kiekį, tai taip pat leis juos paprasčiau lyginti su panašiausiais, bet ne tapačiais, į juos gaminiais – cigaretėmis.

¹https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_ppp_ind/default/table?lang=en&fbclid=IwAR1WZWbeQmv5fixPb7-O3Cv3TvVWkcWUxXPYyh1Noa9hGhPN24KhhbMbJPg

Pagal Projektu siūlomus akcizų tarifų kaitinamojo tabako gaminiams tarifus, 2022 m. kaitinamojo tabako akcizo tarifas viso labo sieks 39,4% minimalus akcizų tarifo cigaretėms.

Racionaliu vertiname sprendimą kaitinamojo tabako produktą akcizą prilyginti 50% minimalus akcizų tarifo cigaretėms. Tačiau visgi manytumėme, jog toks siūlymas turėtų būti ambicingesnis ir vertinant tai, kas išdėstyta aukščiau, 50% minimalus akcizų tarifo cigaretėms dydis turėtų būti numatytas jau nuo 2022 m.

Jei kaitinamojo tabako produktų akcizo dydis būtų padidintas iki 50% minimalaus akcizų tarifo cigaretėms jau 2022 m., tai leistų:

- atsižvelgti į naujus duomenis bei tyrimus apie šių gaminių potencialiai mažesnę žalą sveikatai;
- kaitinamojo tabako produktams išlikti konkurencingiems kainos atžvilgiu, lyginant su cigaretėmis, atitinkamai, sudarant prielaidas ir toliau šiai kategorijai augti;
- sumažinti reikšmingus valstybei nuostolius dėl mokesčių pajamų netekimo;
- subalansuoti valstybės gaunamas pajamas iš tabako gaminių akcizų;
- remiantis Muitinės kriminalinės tarnybos sulaikymų duomenimis, kaitinamojo tabako gaminių kontrabandos Lietuvos iš esmės nėra (8,85 tūkst. pakelio per 2020 m., tuo tarpu cigarečių – 16,6 mln.), taigi toks sprendimas nesukeltų rizikų šių gaminių kontrabandai. Pažymėtina, kad ir Latvijos kontroliuojančių institucijų pastebimi iš esmės analogiški duomenys dėl kaitinamojo tabako gaminių kontrabandos nebuvimo.

NTGA PASIŪLYMAS			
Kaitinamojo tabako akcizo tarifas 50% minimalaus akcizų tarifo cigaretėms nuo 2022 m., nuo 2023 m. akcizo tarifo kilimas tolygus minimalaus akcizų tarifo cigaretėms kilimui			
	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Kaitinamojo tabako produktai (įskaitant jiems alternatyvius produktus), Eur/1 000 vnt.	61,3	65,0	69,0
Pokytis	77,4%	6,1%	6,2%
Kaitinamojo tabako produktų akcizo tarifas lyginant su minimaliu akcizų tarifų cigaretėms, skirtumas	50,0%	50,0%	50,0%

Pažymėtina, kad tokio siūlymo priėmimas taip pat atitiktų ir tarptautinę praktiką. Latvijoje 2021 m. taipogi buvo priimtas sprendimas kaitinamojo tabako gaminiams taikomą akcizo tarifas prilyginti 50% minimalaus akcizų tarifo cigaretėms, Prancūzijoje – 65%, Ispanijoje – 49%, Vokietijoje visai neseniai buvo priimtas ir patvirtintas siūlymas – 80%. Panašią pastabą Projektui įvardino ir Narkotikų tabako ir alkoholio kontrolės departamentas – „siūlytina šiems gaminiams numatyti spartesnę akcizo mokesčio augimą.“

(3) Rūkomasis tabakas – vartotojo alternatyva nelegaliai rinkai

Mūsų vertinimu, vertinant vartotojų įpročius ir gaminių kainas, rūkomasis tabakas kainos atžvilgiu yra paskutinė teisėta alternatyva vartotojui renkantis tarp legalaus ir kontrabandinio produkto. Taigi, Įstatymo projektu siūlomas rūkomojo tabako akcizo tarifas, kuris siekia 7,8% didėjimą kasmet, yra vertintinas kaip neproporcingas galimoms rizikoms, kylančioms iš šio produkto kainos šuolių, kuris būtų to sąlygojamas.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlytumėme Įstatymo projekte numatyti kiek nuosaikesnį akcizų tarifo didėjimą šiems gaminiams, kuris leistų minėtas rizikas apriboti.

NTGA PASIŪLYMAS			
Rūkomojo tabako akcizo tarifo didėjimas 5% kasmet			
	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Rūkomasis tabakas, neapdorotas tabakas, Eur/kg	94,5	99,2	104,2
Pokytis	5,0%	5,0%	5,0%

(4) Cigarai ir cigarilės

Įstatymo projektu siūloma cigarams ir cigarilėms per 2022 m. – 2024 m. laikotarpį numatyti 20% vidutinį akcizų didėjimą. Toks siūlymas, mūsų vertinimu, būtų neproporcingai didelis ir galėtų lemti ženklų šios kategorijos susitraukimą, mūsų vertinimu bent 5% pamečiui atitinkamai mažėjant ir valstybės pajamoms iš šiems gaminiams taikomo akcizų tarifų. Tuo pačiu nustačius nuosaikesnį tarifą galima būtų tikėtis, kad rinka išliks stabili.

NTGA PASIŪLYMAS			
Cigarų ir Cigarilių akcizų tarifo didėjimas 10% kasmet			
	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Cigarai ir Cigarilės, Eur/kg	60,50	66,55	73,21
Pokytis	10,0%	10,0%	10,0%

(5) Akcizo tarifas naujoviškiems nikotino gaminiams, kuriuose nėra tabako

Pažymime, jog Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymu suformuota² tarpinstitucinė darbo grupė iš esmės jau baigė savo darbą, skirtą įvertinti oraliniam vartojimui skirtus nikotine išmirkytus maišelius, kuriuose nėra tabako bei ketina rekomenduoti reglamentuoti šiuos gaminius Tabako, tabako gaminių ir su tabako gaminiiais susijusių gaminių kontrolės įstatyme.

Pagrįstai galima numanyti, kad įsigaliojus Įstatymo projektu numatomam 2022 m – 2024 m. tabako gaminių akcizų kalendoriui, šie gaminiai jau bus reguliuojami Tabako, tabako gaminių ir su tabako gaminiiais susijusių gaminių kontrolės įstatymo nuostatomis.

² <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/59ca0992252611eb8c97e01ffe050e1c?jfwid=p888e5hgu>

Nacionalinė tabako gamintojų asociacija, siūlydama reglamentuoti šiuos gaminius bei matydama potencialias valstybės akcizų pajamas iš šių gaminių teisėtos prekybos, atitinkamai nuosekliai siūlė pritaikyti šiems gaminiams akcizo tarifą, kuris būtų net dvigubai didesnis nei tokiems gaminiams taikomas akcizas Švedijoje.

NTGA PASIŪLYMAS			
Numatyti akcizo tarifą naujoviškiems nikotino gaminiams, kuriuose nėra tabako, su 5% akcizo tarifo augimo kasmet			
	2022 m.	2023 m.	2024 m.
Naujoviški nikotino gaminiai, kuriuose nėra tabako, Eur/kg	40	42	44,1
Pokytis		5,0%	5,0%

Mūsų vertinimu, atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu nereguliuojamų oraliniam vartojimui skirtų nikotine išmirktų maišelių, kuriuose nėra tabako, rinkos dydis, remiantis rinkos tyrimų bendrovės „Nielsen“ OMNIBUS tyrimo duomenimis, sudaro 0,4% visos tabako gaminių rinkos, šio pasiūlymo įgyvendinimas leistų biudžetą papildyti papildomais 1,02 milijonų Eur akcizų mokesčio pajamomis bei 1,4 milijonų Eur pridėtinės vertės mokesčio pajamomis jau per 2022 m..

Pagarbiai
Nacionalinės tabako gamintojų asociacijos
vykdomasis direktorius Arnas Neverauskas